

Familie- og kulturkomiteen

2. februar 2020

Prop. 31 L (2019-2020) Lov om redaksjonell uavhengighet og ansvar i redaktørstyrte journalistiske medier (medieansvarsloven)

1. Viktigste lov på medierettsfeltet

Medieansvarsloven er noe av det beste som har skjedd på medierettsfeltet. Den vil angå de viktigste bestemmelsene om journalisters arbeidsvilkår. Det er gjort et svært grundig og gjennomtenkt arbeid fra Kulturdepartementets side, og Norsk Journalistlag har aldri tidligere opplevd så tett og god dialog underveis i et lovgivningsarbeid. Bestemmelsene vil være oppdaterte og teknologinøytrale, og fjerne rettslig usikkerhet.

Hovedgrunnen til at vi er så fornøyde, er at loven vil beskytte journalister og medier som driver etter de journalistfaglige metodene. At det rettslige begrepet for disse blir «redaktørstyrte *journalistiske medier*», betyr at reglene tar opp i seg journalistenes rolle, og understreker journalistikkens samfunnsbetydning.

2. Lovens virkeområde

Heldigvis skal medieansvarsloven gjelde for *alle* typer medier, også fag- og ukepressen. Men i proposisjonen på side 43 finner departementet dessverre ingen grunn til at aktører som bare omsetter til andre mediekanaler eller innholdsleverandører, skal være omfattet av loven. Det vil for eksempel utelukke nyhetsbyråer og produksjonsselskaper. I praksis vil det blant annet innebære at journalistikken som våre medlemmer gjør i NTB, Mastiff, Monster og Norpublica, vil kunne falle utenfor loven.

Dette kan komiteen enkelt rette opp, ved at ordet «og» byttes med «eller» i utkastets § 2, om virkeområdet. Loven vil da gjelde for medier som driver «journalistisk produksjon *eller* publisering».

3. Redaktøransvaret for redaksjonelt stoff

Det eneste Norsk Journalistlag ikke har fått gjennomslag for, er selve *utformingen* av det særskilte redaktøransvaret for redaksjonelt stoff (§§ 9 og 10). Lovforslaget går ut på at dagens ansvarsform videreføres.

Vi ønsker her et *eneansvar* for redaktøren, slik det er i Sverige. Ettersom det er redaktøren - i kraft av sin funksjon - som fullt og helt tar avgjørelser som gjelder de løpende redaksjonelle beslutningene (§ 7), må vedkommende etter vår mening også ha et tilsvarende suverent ansvar for lovligheten av publiseringen. Det må være en logisk sammenheng mellom redaktørens fullmakter og ansvar. Det betyr ikke at journalister uansett blir ansvarsfrie, for de vil ikke bli immune mot ansvar for rettsstridig opptreden i tilknytning til arbeid som gjøres *forut* for publisering. Men ansvaret for *selve* publiseringen må ligge hos den som har beslutningsmyndigheten, altså redaktøren.

4. Redaktøransvaret for nettdebatter i mediene

I dag er det uklart hvem som har det rettslige ansvaret for det som blir skrevet i mediens egne kommentarfelt. Det er viktig at loven får en bestemmelse som tydeliggjør at nettdebattanter må være ansvarlige for egne ytringer (§ 8). Samtidig må redaktøren ha et visst medansvar. Når det gjelder hvordan redaktøransvaret for nettdebatter i mediene skal reguleres, deler vi departementets forståelse av de internasjonale rettskildene på området, og hvilke krav som settes til redaktørens *aktsomhetsplikt*. Norsk Journalistlag mener lovforslaget om redaktøransvaret for brukergenerert innhold på en veldig god måte samler og avklarer disse prinsippene (§§ 6 og 13).

Vi har en særlig interesse knyttet til redaksjonelt innhold utarbeidet av journalister, som deretter blir gjenstand for debatt på mediers nettplattformer. Vi mener det er et godt grep når loven vil slå fast at redaktøren, eller den som handler på vegne av redaktøren, vil bli *fri fra ansvar* dersom vedkommende uten ugrunnet opphold fjerner eller sperrer tilgangen til klart rettsstridige innlegg («clearly unlawful nature»). Det er ikke de finere nyansene av ytringer som kan utløse en slik plikt, men for eksempel hatefulle ytringer og ytringer som oppfordrer til vold eller er direkte trusler mot journalister eller andre. Ansvarsformen innebærer at varslingssystemer, der andre utenforstående underretter redaktøren om ulovlige innlegg, i mange tilfeller vil være en tilstrekkelig ordning. Men dette holder ikke hvis innlegg er åpenbart rettstridige. Redaktøren må i slike tilfeller - på eget initiativ - iverksette tiltak for å hindre denne type innhold på plattformen.

5. Kildevernet

Til slutt har vi en sterk oppfordring til komiteen om å påse at Kulturdepartementets forslag om et sterkere og tydeligere kildevern, følges opp. Til tross for at journalisters vern om anonyme kilder er en menneskerettighet, har ny lovgivning og teknologi, for eksempel økt bruk av overvåking, ført til press på kildevernet. Det finnes heller ikke et eneste eksempel fra nyere tid der politiet korrekt har fulgt dagens kildevernregler ved ransaking og beslag (Innst. 155 S (2016-2017) side 2). Det hjelper lite at en kilde har tillit til at journalisten ikke vil røpe vedkommendes identitet, dersom man risikerer at myndighetene likevel kan avdekke den.

Sverige er det landet i Europa som har gitt vernet om anonyme kilder sterkest beskyttelse (Peter Lambert og Iben Gjessing «Kildebeskyttelse» (2014) side 259 og Hans Danelius «Mänskliga rättigheter i europeisk praxis» (2015) side 508.) Det svenske «anonymitetsskyddet» består av en taushetsplikt og et straffesanksjonert etterforskningsforbud, og dette er to sider av samme sak.

Kulturdepartementet har i høringen fått bred støtte for at medieansvarsloven må stadfeste en *taushetsplikt* for journalister når kilden er lovet anonymitet. De norske journalistene vil dermed, i likhet med svenske kolleger, få en yrkesmessig taushetsplikt om anonyme kilders identitet.

En slik bestemmelse må imidlertid suppleres med de *prosessrettslige* kildevernreglene (straffeprosess- og tvisteloven). Disse er Justisdepartementet ansvarlig for. For å få et like godt vern som det svenske, må det her etableres et *etterforskningsforbud*. Som utgangspunkt innebærer dette at verken domstolene, andre myndigheter eller utpekte private virksomheter (innenfor skolevesen, omsorgssektoren og kollektivtrafikken), kan etterforske hvem som er den anonyme kilden.

Norsk Journalistlag har lansert et forslag til hvordan den svenske kildevernmodellen konkret kan gjennomføres i prosesslovgivningen. I den sammenheng ber vi om at Kulturkomiteen, i sin merknad til medieansvarsloven, understreker behovet for ytterligere styrking av kildevernet gjennom *både* taushetsplikt og forbud mot etterforskning av hvem som er den anonyme kilden.